

УДК 339

Бабанська О. В.

*викладач кафедри економічної теорії та історії економічної думки
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

Babanska O. V.

*Department of Economic Theory and the History of Economical Thought
Odessa I. I. Mechnikov National University*

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ЄВРОПІ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

THE MECHANISM OF FUNCTIONING OF CROSS-BORDER COOPERATION IN EUROPE: THE STAGES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION PRINCIPLES

Анотація. У статті проаналізовано функціонування механізму транскордонного співробітництва в Європі. Визначено та охарактеризовано етапи становлення транскордонного співробітництва в Європі, розглянуто принципи реалізації транскордонного співробітництва в країнах ЄС.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, етапи розвитку транскордонного співробітництва, розвиток транскордонного співробітництва, принципи транскордонного співробітництва.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку процесів глобалізації транскордонне співробітництво виступає одним із важливих чинників розвитку госпо-

дарської діяльності території. Воно спонукає до активізації підприємницької діяльності, посилення конкурентної боротьби, та, як наслідок, розвитку нових конкурентних

переваг держави на світових ринках. Механізм функціонування транскордонного співробітництва (ТКС) пройшов складний шлях розвитку та найбільш ефективно реалізований в країнах ЄС. Співпраця в рамках євро регіонів сприяє розвитку менш розвинених прикордонних територій та посилює інтеграційні процеси в економічній, соціальній, етнічній, культурній та інших сферах прикордоння.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням механізму функціонування транскордонного співробітництва, етапів розвитку та принципів реалізації в країнах ЄС займалися українські та зарубіжні вчені Т. Денісова, О. Каніщенко, В. Кравченко, Х. Макиндер, В. Рубцов, А. Старостіна, К. Тиганій.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах активізації інтеграційних процесів та залучення до них України вивчення європейського досвіду формування та розвитку співпраці територій в рамках транскордонного співробітництва визначили актуальність даного дослідження.

Мета статті. Головною метою статті є аналіз механізму функціонування транскордонного співробітництва в контексті європейського досвіду.

Викладення основного матеріалу. Механізм функціонування транскордонного співробітництва відображає конкретні умови соціально-економічного розвитку суміжних територій різних держав. Механізм функціонування транскордонного співробітництва є частиною процесу транскордонного співробітництва, за допомогою якого його учасники мають змогу реалізувати свої соціально-економічні інтереси.

Становлення механізму транскордонного співробітництва пройшло певні етапи своєї еволюції, які необхідно враховувати при розробці стратегій розвитку транскордонного співробітництва для країн, які сьогодні активно залучаються до даного процесу. Умовно еволюцію етапів становлення механізму ТКС формально можна прослідкувати за наступними критеріями – рівень фактичного розвитку соціально-економічних відносин між суміжними територіями та розвиток нормативно-законодавчої бази транскордонного співробітництва в Європі. За цими критеріями можна виділити наступні етапи в становленні і розвитку транскордонного співробітництва в Європі.

Перший етап охоплює 60-ті-70-ті роки ХХ-го сторіччя. Для даного етапу характерним є розвиток реального транскордонного співробітництва між сусідніми територіями в більш простих формах, – таких як прикордонна торгівля, прямі безпосередні контакти тощо. Знаковою подією даного етапу було створення першого євро регіону «Єврегіо» в 1958 році на кордоні ФРГ і Нідерландів. Саме з цього часу починається інтенсивний процес розвитку євро регіонів. Протягом трьох десятиріч було розпочато 11 проектів по їх створенню. Особливістю цього етапу є те, що всі вони, за виключенням самого першого – «Єврегіо», створювалися протягом 1971-1979 рр., тоді, як протягом 1960-х років не було зареєстровано жодного проекту, а також те, що більшість з них стосується Німеччини та країн Північної Європи. На даному етапі ще не існує міжнародної законодавчої бази транскордонного співробітництва.

Часові рамки другого етапу становлення та розвитку європейського транскордонного співробітництва обмежені 80-тими рр. 20-го ст. Даний етап характеризується інтенсивною розробкою законодавчої бази транскордонного співробітництва. Цей процес починається з прийняття в 1980 р. у Мадриді Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями [1]. З цього моменту сам термін транскордонне співробітництво отримувє пра-

вовий статус. Крім цього, з'являється ще цілий ряд правових документів, які створили міцну законодавчу базу для розвитку даного процесу. Перш за все, це стосується Шенгенського договору «Про скасування паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу», первинно підписаного 14 червня 1985 р. сімома європейськими державами (Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Францією, Німеччиною, Португалією та Іспанією), згідно положень якого суттєво полегшувалось пересування громадян між європейськими країнами. В цей період існує 6 євро регіонів, – також, переважно, в країнах Північної Європи.

Третій етап розвитку європейського транскордонного співробітництва охоплює проміжок часу з 1990 по середину 2000-х рр., який можна з повним правом описати як етап супердинамічного розвитку, оскільки було створено 53 євро регіони. Для даного етапу характерним є значне географічне розширення меж транскордонного співробітництва пов'язане з вступом в ЄС менш розвинутих країн, а також залучення до даного процесу країн бувшого Радянського Союзу. В цей період з'являються нові форми ТКС, розвиваються більш ефективні форми органів ТКС. Транскордонне співробітництво стає невід'ємним елементом регіональної економічної політики країн Європи.

Бурхливий розвиток транскордонного співробітництва пов'язаний з двома чинниками. Перш за все, з капіталістичним вектором трансформації європейських соціалістичних країн та розпадом СРСР. Якщо в 1970-80 рр. євро регіони розглядалися як «інструменти для більш тісного співробітництва в межах ЄЕС, то в 1990-х вони «перетворились на інструменти з підготовки для вступу в ЄС» [2, с. 76]. В період 1991-1995 рр. було створено 12 євро регіонів з участю Німеччини, Чеської Республіки, Польщі, Фінляндії, Норвегії, Росії, Швеції, Угорщини, Румунії, Словаччина, України, Австрії, Білорусії.

Надаючи великого політичного значення успіху ринкових реформ в экс-соціалістичних країнах, правлячі кола країн Заходу започаткували низку широкомасштабних програм фінансової та технічної допомоги бувшим соціалістичним країнам з боку Європейського Союзу, а саме – програм ФАРЕ, САПАРД, ІСПА та ТАСІС. Програма ФАРЕ (PHARE) – започаткована 1989 р. з метою допомоги країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи підготуватися до вступу в ЄС. Вона спочатку стосувалася лише Польщі й Угорщини, потім її сфера була поширена на десять країн, зокрема вісім нових держав-членів (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чехія), а також Болгарію та Румунію. Певний період (до 2000 р.) її учасниками також були західнобалканські країни (Албанія, Боснія та Герцеговина і Колишня Югославська Республіка Македонія) [3]. Програма «САПАРД» – «Спеціальна передвступна програма для сільського господарства та розвитку села» (SAPARD), має на меті структурні перебудови в аграрному секторі країн-вступників та запровадження тієї частини правового доробку Спільноти, який стосується його спільної сільськогосподарської політики [4]. «ІСПА» – «інструмент структурної політики у передвступний період», спрямований на розвиток транспортної інфраструктури, охорону довкілля країн-вступників [5].

Безпосередньо євроінтеграційних проектів України, включаючи і їх транскордонну складову, стосується програма ТАСІС, яка була призначена на надання в перехідний період технічної допомоги новим незалежним державам Східної Європи і Центральної Азії (колишні республіки СРСР, крім Балтії). Вона розпочалася 1991 р. (до 2003 р. вона також охоплювала і Монголію). За її

допомогою відбувалося передавання знань і умінь; фінансувалися різноманітні проекти з надання консультативної допомоги, допомоги у створення правової та нормативної бази, налагодження партнерських стосунків, створення нових і реорганізації наявних інститутів. Програма «ТАСІС» підтримувала реалізацію проектів в наступних сферах: інституційна, правова і адміністративна реформа; розвиток приватного сектора і підтримка економічного розвитку; пом'якшення соціальних наслідків перехідного періоду; охорона довкілля та управління природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека [6].

З середини 2000-х рр. і до кінця 2013 р. тривав четвертий етап розвитку європейського ТКС. Його основними рисами є використання доволі складних інструментів територіального транскордонного співробітництва та запровадження спеціальної програми «Східного партнерства». Необхідність ефективного використання ресурсів, спрямованих ЄС на реалізацію політики щодо структурних, регіональних та вирівнюючих реформ в регіонах та країнах ЄС, призвела до розробки низки спеціальних програм, ініціатив, інструментів. Першими з них стали європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС (EGTC)), які було запроваджено в дію директивою ЄС № 1082/2006 від 5 липня 2006 р. [7]. За допомогою ЄУТС набувають юридичного статусу різноманітні транскордонні коопераційні проекти, для чого в кожному з них передбачено функціонування асамблеї, яка формується з представників сторін проекту, та директора, який безпосередньо керує його виконанням. Законодавчо проект підпадає під регулювання тієї країни, де зареєстровано його дирекцію. Таким чином, ЄУТС надає необхідних правових форм міжрегіональному співробітництву взагалі, і, транскордонному, зокрема.

У рамках ЄС в цей час також було започатковано окремі механізми для реалізації такого важливого напрямку європейської співпраці в межах програм транскордонного співробітництва, яким є вирівнюючі реформи. Їх суть полягає у всебічному сприянні т.зв. «Європейській територіальній кооперації», ЄТК (ETC), яка є головним механізмом досягнення цілей політики вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів в країнах-членах ЄС [8]. В ЄТК розрізняють напрями, – транскордонного (57 програм), міждержавного (13 програм) та міжрегіонального (1 програма) співробітництва, а також 3 мережеві підтримуючі програми. Програми транскордонного співробітництва (СВС) призначені для стимулювання потужного соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів країн-членів ЄС. Особливий наголос в цих програмах робиться на наступних сферах докладання міжнародних зусиль: розвиток підприємництва, підвищення ефективності спільного управління інфраструктурою а також природними ресурсами країн-партнерів, посилення зв'язків між міськими та сільськими районами, покращення доступу до транспортних та комунікаційних мереж, розвиток співробітництва між місцевими органами влади, підтримка спільних зусиль в забезпеченні зайнятості та культурного співробітництва.

У цей період також започатковані програми, які спрямовані на співробітництво між регіонами країн-членів ЄС та регіонами країн-кандидатів на членство в ЄС, – (т.зв. Instrument for Preaccession Assistance (IPA)) та на співробітництво між регіонами країн-членів ЄС та регіонами країн-сусідів (т.зв. European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI)). Розвиток транскордонного співробітництва України та країн-членів ЄС відбувався в рамках програми ENPI. Діяла також програма Східного партнерства.

П'ятий етап розвитку європейського транскордонного співробітництва розпочався з кінця 2013 р. і триває по сьогодні. Його визначальною характерною рисою є події, пов'язані із підготовкою Угоди про співпрацю України та ЄС, і наступні події, викликані територіальними змінами кордонів України та суспільно-громадянськими заворушеннями та військовими діями на Сході України.

На даний час існують наступні чотири програми Європейського Союзу з підтримки розвитку регіонів: 1) URBAN – інтегрований розвиток міських територій; 2) LEADER – стимулювання розвитку сільських територій; 3) EQUAL – субсидіювання транснаціональних програм для припинення всіх форм дискримінації на ринку робочої сили; 4) INTERREG – підтримка транскордонного співробітництва регіонів; INTERREG 2 – спеціальна ініціатива, яка включає три напрями – співробітництво в галузі транспорту, енергетичних мереж та кооперації в сфері регіонального планування; INTERREG 3 – розглядає види співробітництва такі, як А-транскордонне співробітництво, В-транснаціональне, С-міжрегіональне.

Транскордонне співробітництво спирається на певні принципи побудови цієї форми співробітництва, які є основою узгодження соціально-економічних інтересів суб'єктів даного процесу. Звичайно, що процеси транскордонного співробітництва опираються на більш загальні принципи міжнародного співробітництва, такі як: державний суверенітет, територіальна цілісність, непорушність кордонів, рівноправність сторін, та інші. Разом з тим існують ряд принципів, без яких неможлива реалізація системи ТКС. До основних принципів транскордонного співробітництва відносяться наступні: принцип місцевого самоврядування (демократії та демократизації влади), взаємозацікавленість сторін; субсидіарність; ситуативність; економічність; інформаційна забезпеченість та прозорість; довготривалість.

Принцип місцевого самоврядування є базовим при формуванні системи транскордонного співробітництва. Нормативно-правовими актами, що регулюють процеси місцевого самоврядування на міжнародному рівні є Європейська хартія місцевого самоврядування (15.10.1985 р., Страсбург) і всевітня Декларація місцевого самоврядування (26.09.1985 р., Ріо-де-Жанейро). В зазначених документах місцеве самоврядування визначається як «право і реальна здатність місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і управляти ними в рамках закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення» (стаття 3, Європейська хартія місцевого самоврядування). Основним принципом реалізації місцевого самоврядування є автономія. В даному визначенні акцент робиться на праві здійснювати громадські справи і що найважливіше в інтересах місцевого населення. Об'єктом управління місцевого самоуправління є питання місцевого значення, перелік яких закріплюється законодавством.

Принцип демократії передбачає, зокрема, рівне право всіх суб'єктів господарювання на реалізацію своїх економічних інтересів не залежно від їх розміру та фінансової бази, що в свою чергу гарантує рівноправність партнерів. Суб'єктами господарювання в рамках ТКС можуть бути як окремі юридичні особи, представники малого і середнього бізнесу, так і великі компанії, включаючи міжнародні кластерні об'єднання, і тільки можливість повноцінного задоволення своїх інтересів може зробити їх ефективними учасниками транскордонного співробітництва. Диктат інтересів хоч би одного з вказаних суб'єктів робить неможливим ефективне функціонування системи транскордонного співробітництва. Реалізація даного

принципу є обов'язковим для функціонування всіх секторів будь-якої національної економіки, але особливого значення набуває в системі транскордонного співробітництва, умовою існування якого є територіальна близькість і суміжність кордонів, а відтак необхідність і можливість дотримання умов добросусідства.

Демократизація влади також є необхідною умовою формування і розвитку ТКС. Основою реалізації принципу демократизації влади є реально діюча система місцевого самоврядування. «Важливе значення для становлення демократії має підвищення статусу і розширення повноважень місцевих органів влади, що є загально визначним показником демократизації суспільства» [9].

Принцип субсидиарності передбачає перерозподіл влади між центральним урядом і органами територіальних громад на користь останніх, – «субсидиарність – організаційний і правовий принцип, згідно з яким завдання повинні вирішуватись на нижчому, меншому або віддаленішому від центру рівні, – саме на тому рівні, на якому їх вирішення можливе і ефективне» [10]. Чітке дотримання даного принципу є дуже важливим, бо саме він визначає міру розподілу влади між центральними і місцевими органами влади, а також рівень повноважень територіальних громад. Його реалізація спрямована на те, щоб рішення приймалися владою, яка знаходиться найближче до громадянина. Без дотримання даного принципу неможливо сформувати ефективну систему ТКС. Країни ЄС мають дотримуватися цього принципу на всіх рівнях прийняття рішень.

Принцип субсидиарності було закріплено в Договорі про організацію Європейського співтовариства в редакції Ніщського договору від 26.02.2001 р., – в ст. 5, частини 2 і 3, – «В сферах, які не підпадають під його виключну компетенцію, Співтовариство діє у відповідності з принципом субсидиарності, тільки якщо цілі і дії, що передбачається, не здатні бути досягнуті в достатній мірі державами-членами і тому, в силу масштабів чи наслідків дії, можуть бути більш успішно досягнуті Співтовариством» [11]. Головними критеріями для застосування даного принципу є ступінь реалізації цілей на більш низьких рівнях а також ефективність вирішення проблем. Таким чином, цей принцип відображає принцип ієрархічності прийняття рішень зверху вниз і знизу вгору.

Принцип взаємозацікавленості і узгодження інтересів є одним із базових принципів формування системи транскордонного співробітництва. Територіальна близькість суб'єктів ТКС є необхідною але не обов'язковою умовою його розвитку. Для того щоб співробітництво мало кінцеві результати воно має бути побудовано на існуванні спільних цілей в процесі реалізації соціально-економічних інтересів суб'єктів співробітництва. При умові існування зацікавленості кожного суб'єкта у співробітництві можливе вивчення і узгодження їх інтересів. Причому не завжди суб'єкти співробітництва здатні повною мірою усвідомлювати свої інтереси тому дуже важливим етапом формування ТКС, як буде показано належить маркетинговим технологіям. Даний принцип реалізується через принцип паритетності тобто рівності сторін і рівноправності представництва їх у вирішенні тих чи інших питань.

Принцип ситуативності передбачає обов'язкову відповідність форм, напрямків, інструментів транскордонного співробітництва конкретній політичній, економічній, соціальній і екологічній ситуації, що склалося на суміжних територіях двох або більше держав. Тому функціонування системи транскордонного співробітництва не можливе без постійного моніторингу ситуації на транскордонних територіях і відповідного корегування стра-

тегії співробітництва. Таким чином, принцип ситуативності, як більш загальний реалізується через принципи гнучкості, змінності.

Принцип економічності передбачає необхідність обґрунтування економічних, соціальних чи екологічних наслідків конкретних програм і проектів співробітництва. Фінансові ресурси мають направлятись в найбільш пріоритетні сфери, що мають найвищу ефективність і відповідає інтересам суб'єктів співробітництва. Цей принцип системно пов'язаний з попередніми принципами а отже передбачає оцінку потенціалу транскордонних територій, обґрунтування пріоритетних напрямків та ефективності співробітництва.

Принцип інформаційної забезпеченості і прозорості передбачає обов'язкову необхідність формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень в галузі транскордонного співробітництва. Ця інформаційна база має включати повну дані щодо особливостей природних характеристик суміжних територій, наявність природних ресурсів, наявність сільськогосподарських земель, рекреаційних зон, екологічного стану територій, повну демографічну характеристику населення даних територій, дані про рівень економічного розвитку, довідник всіх суб'єктів господарювання, громадських організацій, навчальних закладів та іншої інформація. Причому, наявність інформації є одним з перших умов для визначення форм і сфер транскордонного співробітництва. Постійний моніторинг змін соціально-економічного стану суміжних територій також є обов'язковою умовою для корегування стратегій ТКС і забезпечення їх гнучкості. Інформаційна база, щодо кінцевих результатів діяльності різних форм ТКС має забезпечити прозорість в діяльності суб'єктів співробітництва і дозволяє оцінити його ефективність.

Принцип довгостроковості – передбачає, що транскордонне співробітництво може бути ефективним тільки в довгостроковій перспективі. Тільки в цьому випадку дана форма співробітництва може забезпечити виконання покладених на нею завдань в соціально-економічному розвитку територій та їх стійкості.

Чітке дотримання перерахованих принципів є обов'язковою умовою і критерієм оцінки ефективності функціонування механізму транскордонного співробітництва. І саме нехтування тих чи інших принципів функціонування механізму співробітництва призводить до його низької ефективності.

Висновки. Транскордонне співробітництво в Європі почало активно розвиватися у 1950-х роках, після другої світової війни, як необхідність ліквідації кордонних бар'єрів та подальшого розвитку транскордонної співпраці. Основою цьому, перед усім, стали потреба покращення життєвого рівня населення, бажання стабільного миру, усунення непотрібних обмежень, а також інших факторів, які спричинили роз'єднання людей та організацій у прикордонних регіонах.

Чималу роль при формуванні транскордонного співробітництва відіграє також історичний аспект. Історія встановлення кордонів суттєво вплинула на розвиток територій та громад, з якими вони пов'язані. Розвиток транскордонного співробітництва в Європі пройшов складний шлях, результатом якого є покращення життя мешканців прикордонних територій, активізація виробничих процесів, підприємницької діяльності тощо.

Досвід створення транскордонних співпраці має бути врахований в процесі створення ефективного механізму реалізації транскордонного співробітництва в Україні, що має бути відображено в цілях державної економічної політики в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. – Мадрид, 21 травня 1980 р. // Офіційний вісник України. – 15.03.2006. – № 9.
2. Pasi, P. Euroregions as Micro-Models of European Integration. Euroregions. – The AlpsAdriatic Context. Langer, Frankfurt a. Main, Peter Lang: 73-79.
3. The Central Finance and Contracting Agency of the Republic of Latvia. The PHARE programme. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfla.gov.lv/en/other-programmes/the-phare-programme-and-the-transition-facility>
4. Comparative study on the SAPARD programme. – Seven points of view. Impact analysis of the agriculture and rural development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europeum.org/doc/publications/SAPARD_book_eng.pdf
5. European Commission – Enlargement – ISPA. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/ispa_en.htm
6. Tacis programme (2000-2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17003_en.htm
7. Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082\(2006\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082(2006)_en.pdf)
8. INTERACT Homepage ETC European Territorial Cooperation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.interact-eu.net/etc_2014/european_territorial_cooperation/486/14849
9. Тиганій К.А. Основні складові демократизації органів місцевого (міського) самоврядування / К.А. Тиганій // *Materiály IV mezinárodní vědecko-praktická conference «Vědecké myšlené inflačního století – 2008»*. – Díl 6. Právní vědy. – Praha.: Publishing House «Education and Science», 2008. – P. 10-15.
10. Рубцов В. Органи самоорганізації населення в контексті принципу субсидіарності. // *Збірник наук.-прак. конференції «Регламентация питань самоорганізації населення законодавством України. / За ред. О.С. Орловського, А. С. Крупника, Н. В. Мішиної*. – Одеса, 2011. – 220 с.
11. Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community. // *Official Journal of the European Communities C 325/184*. – 24.12.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.proyectos.cchs.csic.es/euroconstitution/library/historic%20documents/Nice/Treaty%20of%20Nice_consolidated%20versions.pdf

Анотация. В статье проанализировано функционирование механизма трансграничного сотрудничества в Европе. Определены и охарактеризованы этапы становления трансграничного сотрудничества в Европе, рассмотрены принципы реализации трансграничного сотрудничества в ЕС.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, этапы развития трансграничного сотрудничества, развитие трансграничного сотрудничества, принципы трансграничного сотрудничества.

Summary. The article deals with the analysis of the mechanism of cross-border cooperation in Europe functioning. The stages of cross-border cooperation development in Europe have been defined and characterized. The principles of implementing cross-border cooperation in the EU have been studied.

Key words: cross-border cooperation, the stages of cross-border cooperation development, the development of cross-border cooperation, the principles of cross-border cooperation.